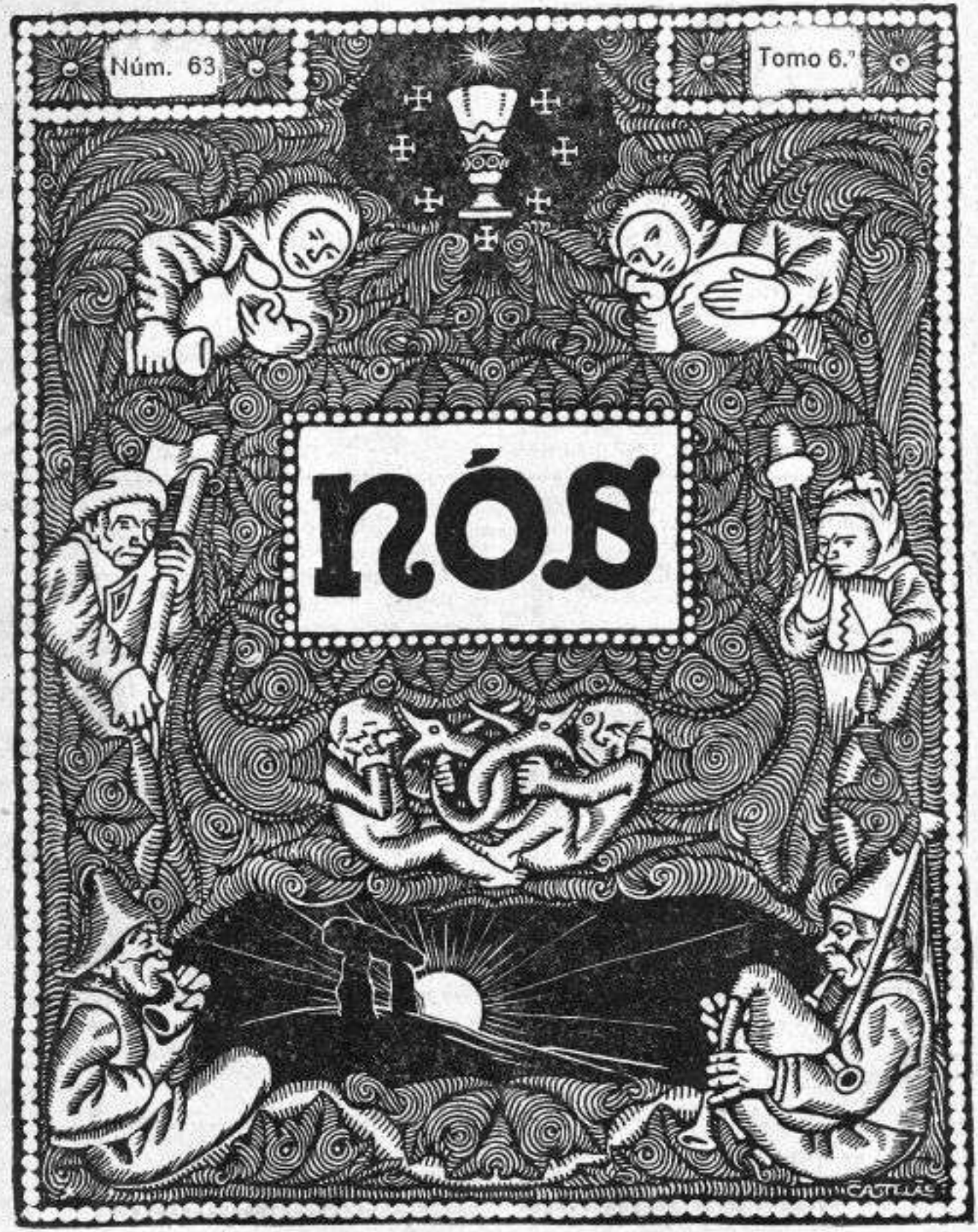
Núm. 63
Tomo 6.º
nós

nós.

BOLETÍN MENSUAL da CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Adeministrador
ANXEL CASAL

DIREICIÓN E REDAUCIÓN:
Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
Real, 36 1.°—A CRUÑA

ABONAMENTO

Doce námaros, na Peninsua	6'00 *pesetas.*
Fora da Peninsua	8'00 »
Námaro solto	0'70 »

NOTA

Este boletín non pubricará mais orixinais qu'os que foran direitamente solicitados pol-a Direición. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

SUMARIO

As catro viuvas, A. Guimerá (Trad. Abel Demo).
(Vilas Galegas) Rianxo, por Arturo Noguerol.
O Movemento Pan-Celtista, por S. N.
Cancioeiro das Ribeiras do Tea, por F. Bouza Brey e L. Brey Bouza.
Arquivo Filolóxico i-Etnográfico de Galiza.
Os homes, os feitos, as verbas, pol-a Redaución.

Reloxería ZENITH

MAQUINAS PARLANTES. DISCOS
AGULLAS e ACCESORIOS

M. CALVIÑO - Ourense

Vicente Risco

Abogado

Santo Domingo, 47-2.° Ourense

EMINENTE CREAZÓN CENTÍFICA

Milleiros de certificados irrefutabres de Xueces, Fiscales, Xefes do Exército, Inxenieiros, Cregos, etc., etc.

Enfermos ¡ollos! dos ollos
PRODI GALUZ

ENFERMEDADES INTERNAS I-EXTERNAS

PÁRPADOS

Marca rexistrada según as leis

Prepado pol-o Doctor X. Martínez Menéndez

Condecorado coa Cruz do Mérito Militar por servicios profesionaes.

Específico úneco en todo o mundo; que cura radicalmente as enfermedades dos ollos, por graves e crónicas que sexan, con rapidez asombrosa, evitando operazóns quirúrxicas que con tanto fundamento atemorizan ós enfermos. Desaparizón dos dolores e molestias coa sua primeira aplicazón. Eminentemente eficaz nas oftalmias graves e por excelenza as granulosas (granulazóns purulenta e blenorraxia, queratitis, ulcerazóns da córnea; rixas, etc.) As oftalmias orixinarias de enfermedades venéreas cúraas axiña. Maravilloso nas infeczóns postoperatorias. Fai desparecer as cataratas en período de formazón. Destrue microbios, cicatriza, desinfecta e cura para sempre. Non mais remedios arsenicales, mercuriales, nitrato de plata, azul metileno e outros tan temibles usados nas clínicas. As vistas débiles e cansas adequiren prodixiosa potenza visual. ¡Non mais brétemas! ¡Sempre vista moi crara! ¡Non fracasa endexamais! O 99 por 100 dos enfermos dos ollos cúranse antes de rematar o primeiro frasquiño do específico.

Cura sin queimar PRODIGALUZ Cura sin irritar

PRODIGALUZ eclipsa para sempre o tratamento pol-os colirios conocidos deica hoxe en todol-os gabinetes oculísticos; colirios que na maior parte dos casos non fan máis que empeoraren o mal, irritando orgão tan importante como a mucosa conxuntival. Fai desparecer o nitrato de plata, causa de verdadeiro terror dos enfermos e de moitas cegueiras. Apliquese nos recén nados sin temor algún.

PRODIGALUZ cura o glaucoma

PRODIGALUZ é completamente inofensivo, e produce xurdios resultados sin causal-a menor molestia ós enfermos. Detén a miopía progresiva. ¡Enfermos dos ollos! Estade seguros que curaredes en brevísimo tempo usando o portentoso específico PRODIGALUZ (Eisixide a firma e marca no precinto da cuberta).—Prezo do frasquiño: 40 pesetas.

Direizón xeneral: Sucesor de E. Cuadrado, M. Martínez Cuadrado.-S. Buenaventura, 7, Madrí

ENVÍOS A TODAL-AS PARTES ⋈ PAGOS POR XIRO POSTAL

¡Eisito infalibre! Sin cocaína, atropina nin ningunhas outras substancias peligrosas como se pode comprobar sometendoo a un minucioso análisis cualitativo

¡¡ÚNICO NO ORBE!!

M. MARTÍNEZ CUADRADO, Sucesores de E. Cuadrado. - San Buenaventura, 7, Madrí

P A R D O

ÓPTICO CENTÍFICO

Preguntoiro, 32
SANTIAGO

San Andrés, 50
A CRUÑA

CASA EISCRUSIVAMENTE ADICADA A ÓPTICA CENTÍFICA

FOTOGRABADO

Si quer qu-os seus fotograbados sexan o mais perfeito posibres, convenlle envialos aos

Talleres de fotograbado ESPASA-CALPE S. A.

Ríos Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

Axiña aparecerá

o segundo libro de

C O U S A S

por CASTELAO.

F. ROMAN E SACO

DROGUERIA

e FARMACIA

Pereira, 19

Teléfono 28

OURENSE

nós

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XI ✶ Ourense 15 de Marzal do 1929 ✶ Núm. 63

Letras catalanas.

AS CATRO VIUVAS

LEMBRANZAS

Noite de Viernes Maior,
que tristura me deijabas
con aquil ronsel de luces
e de facer apenadas

e marmurio de orazóns
como de chuvisca maina;
pechando os ollos no leito
ja a procisión principiaba!

—

Catro viuvas, catro son
que levan a Imagen Santa:
a mais vella oitenta anos,
setenta a mais anovada.

Camiñan pouquiño a pouco,
si unha chora outra lle gana,
mais chora ainda a Soedade
riba das costas portada.

Ollan pra a terra os seus ollos
como buscando onde caian
e toupiñando e gemendo
as catro vellas a agoantan.

A viuva do pescador
ten nos ollos o azul da auga;
â do muiñeiro, o vento
puxo a testa enfariñada;

a viuva do labrego
que côr de terra na cara!;
a do ferreiro, no peito
sinte o balbordo da fragua...!

—

Ao cabo de tantos anos
ainda ao pé da miña cama
nas longas noites do inverno
vejo a procisión que pasa.

E, ai!, elas son todo un mundo
que de pasar non remata
e trunfante vai a dôr
riba das costas portada.

ANGEL GUIMERÁ

(Trad. ABEL DEMO).

VILAS GALEGAS

RIANXO

Rianxo según os etimoloxistas da vila ven de río ancho; outros fan-o vir de *ri* e *anxeo*, e din que sinifica surrisa de anxeo; pero ô méu parecer, rianxo sinifica centro de abastecimento, porque en galego rianxo, salvo o millor parecer dos homes de sabencia, é mercancía comestible, trato de abastecimento: «vai n-o rianxo», «anda ô rianxo», son ditos que o confirman e que se oucen todol-os días entr-os que abastecen as prazas; rianxeiro equivale a tratante en cousas de comer y-arder.

Rianxo é unha das pelras que forman o torques con que se adobia a ría d'Arousa; alóngase â veira do mar y-o cocho de Punta Fincheira, com-un bando de gaivotas pousado, do que a capela de San Bartolomeu é a avanzada y-a igrexa de Santa Columba e o corvo vello que está á ventar os enemigos.

Rianxo mira ô mar pol-o Weste e por iste gallo ten as fermosas postas de Sol de que tanto se gaban os rianxeiros de Rianxo: «Vilagarcía non ten estas postas de Sol», dixo un día unha pesca mirando ô ceo e dispóndose a marchar co-a sua cesta de peixe pol-as corredoiras adiante á busca dos *patacós*. Eu non sei si é sabencia ou estinto; pero o que si podo asegurare é que ôs vilegos de Rianxo, a ría, as postas de Sol y-a paisaxe, ten-os un pouco tolos: ôn Veterinario que veu á vila a ver si lle conviña o sitio pra tomar posesión do cargo de Inspector de carnes, o que o acompañaba non lle falóu das avinzas co-as sociedades de seguro de gado, nin da posibilidade de organizare a ispección dos porcos; pero en cambio colléuno pol-o brazo y-acenándolle cara Portomouro díxolle: «Fíxese n-ise cadro; dentro de cinco minutos farán falla outros pinceles».

A vila de Rianxo ten tres rúas y-un mercado pol-as mañans, que son pra todal-as vilas com-os tres lados ou os tres vertices ô triángulo; pra que haxa un lugar ou taboaza non fan falla mais que unhas cantas casas c-os tellados fumegando ás doce do día y-ô atardecer, unha fonte, unha eira y un cruceiro, pra facer ô pé d'il a trullada ou a pandeirada, pr-unha feligresía ou concello é necesario ademais un forno de cocer pan, unha taberna y-unha igrexa c-o seu adro y o campo santo ô pé: o adro y-o camposanto son o sino aparente da municipalidade; mais pra facer unha vila son necesarias ainda mais cousas: tres rúas, unha praza y-un mercado diario ou semanal, espresión do hinterland comercial.

As rúas da vila de Rianxo ainda teñen pudor urbano, pois non foron aldraxadas pol-os analfabetos con letras pôndolle nomes mais ou menos decorativos ou cursis: chámanse: «Calle d'arriba», «Calle d'abaixo» e «Calle do medio». Nomes sinxelos, pero acadados e que espresan moi ben o plan que presidiu a formanza da vila: rúas ô correr e tarreo en costa. A rúa do medio é o espiñazo da vila y-ô seu cabo do Sul érguese a igrexa parroquial; e n-a rúa d'abaixo hai unha casa antígua, de canteiría escura, que pasa deica o medio da calle sostida por tres arcadas, que pousan en duas pilastras, pra atestiguare o espirto anárquico da raza y-o poder do dono. As rúas están tan ben tiradas que a vila resulta muy agarimosa. Sería de sentir que fose adiante a ideia d'algús vilegos que cobizan a formanza d'un prano da vila.

Rianxo foi unha vila importante e con carácter propeo: os seus escudos numerosos responden do seu nobre orixen; as suas fiestras con soportes pra colgar as redes testimoñan a sua puxanza mariñeira d'outro tempo; y-os patís ás portas das casas, que en mal hora foron desfeitos, acusan a primeira

necesidade das rianxeiras: a de estar n-a casa e n-a rúa ô mesmo tempo pra, sin desatenderen o traballo, velar ôs rapaces namentras enredan ô pincho, enredo con que seguramente se preparaban n-outros tempos os bós arpoeiros. De prosperal-o criterio burgués d'unha gran parte dos vilegos, ispirado sin dúbida pol-os libros de carpinteria barata, dentro de cincoenta anos non merecerá a pena de visital-a vila; sin embargo, é de xusticia facer presente que os encargados de ademinístrare os intreses do Concello están orientados n-o sentido de milloral-a sin que perda a sua maneira de ser; e xa deu comenzo ô restauramento da sua praza trasladando pr-ela un cruceiro pra reemprazare ô que a incultura letrada sacou d'ela co-aprobanza dos chamados «fillos do pueblo», que, coma en todal-as partes, non fan nin deixan facer.

Rianxo é un semilleiro d'artistas no mais outo senso da verba, dígano sinon os Castelao, os Dieste y-os Manuel Antonio; non en balde foi o seu fundador un poeta de freba coma Pay Gómez Chariño.

Rianxo foi unha vila puxante namentras os seus escudos pesaron algo n-a sua vida, representando luxo, cultura, vida de sociedade; pero agora está n-un estado de estancamento grandísimo producido pol-a abundancia da pesca n-outro tempo, n-a edade do ouro dos mariñeiros de fai quince ou vinte anos, e pol-a «maldita falla de necesidás» que padece a masa mariñeira; abundancia e falla de necesidás que se refrexan n-iste cantar que n-os días de faxurda lle fai toupar o peito de contento ôs mariñeiros cando o cantan dispois de teren a bordo unhas chiquitas de casol:

«Teño lanchas, teño redes,
teño sardiñas n-o mar
teño unha mociña bonita
quen me manda traballar»

Â falla de necesidás y-â abundancia de outro tempo, debe Rianxo a falla d'unha masa artesana ilustrada y-a natural imprevisión e socordia dos seus habitantes; e como a habilidade y-a industria dos homes non se inventa nin se aumenta de repente, d'eiqui o que, habendo fuxido a sardiña da ría xa fai anos e esprotado sin tino os criadeiros de marisco, por aquelo de que *quen veña atrás que arree*, atravesa a vila unha crisis que mete espanto e que a sua economía estea derrengada namentras lugares mais probes, en canto a fontes de riqueza, com-os da feligresía de Taragoña, loiten na vida con ventaxa debido â capacidade de traballo que lle dá a sua falla de medios; a Rianxo pásalle o que ô mozo nugallao de casa rica que de repente s'atopa co-a faltriqueira valeira e non se sinte con forzas pra matal-a preguiza nin pra facerlle frente â vida. Rianxo confía no milagre; mais non ten fé n-o propio esforzo: está a esperar que lle chuvisque. ¡Que lástima de Vila!

ARTURO NOGUEROL

Rianxo, Febreiro.

O MOVEMENTO PAN-CELTISTA

No meio do actual espertamento das razas e dos povos, que coma reacción vital necesaria—obedecente se cadra â lei dinámica de polaridade que rixe â natureza—en contra do uniformismo asoballante da decadenza europea, destaca c'unha suprema importanza pra nós, o movemento *pan-cellista*, hoxe en plea actividade na Bretaña, Gales, Escocia, Irlanda, agás Galiza.

Iste movemento, que non é cousa nova, nin tampouco descoñecida do gran púbrico, pois as fotografías das festas e cerimonias

bárdicas e druídicas veñen na imprensa ilustrada do mundo inteiro, ten coma base o culto das lingoas ancestrales, e coma un dos seus órgaos mais importantes e caraiterísticos, o *Gorsedd* ou asociación dos bardos, que eisiste en Gales, Cornuall e Bretaña. O *Gorsedd* provén do antigo Colexio dos Druídas, o qual foi feito desaparecer pol-os imperadores romanos na Galia, mais perpetuouse en Gales, onde tiñan certames poéticos diante de xueces nomeados pol-o Rei, e sobreviveu á introdución do cristianismo, e á persecución d'Eduardos I d'Ingraterra, conquistador de Gales, e tiveron grande influenza social deic'o tempo da Raiña Isabel, conservándose despois. No 1900 foi implantada na América, e despois introducíuse o costume d'asistiren repersentaciós das outras naciós céltigas á xuntanza anual de cada *Gorsedd*, e á cerimonia da espada partida, símbolo de unión pancéltica.

En Gales, a Orde reformada dos Bardos din que foi fundada por Merlín en 940, e reformada por Gryffyth ap Conan en 1078. Divídese en tres castes: Druídas, coñecedores das cencias, Bardos ou poetas e Ovates ou músecos; os primeiros levan túneca e manto branco, os bardos azul e os ovates verde. Goberna a corporación un Archidruída. No tocantes a outras manifestaciós d'erguemento nacional en Gales, lembraremos ós nosos leitores a parte activa que n-il ten tomado o ministro británico Lloyd George, antusiasta celtista gáles, e a fundación e inauguración do Museu Nacional de Gales *(Amgueddfa Genedlaethol Cymru)* en Cardiff, que fora relatada no *Pueblo Gallego* por Plácido R. Castro.

Na Armórica ten a Orde a mesma orgaizazón, e celebra a sua xuntanza anual arredor d'algún moimento megaliteco dos que tan abondo s'atopan n-aquela terra. A derradeira foi por Setembre do ano pasado, no dólmen de Locmariaker, e n-ela recibeuse coma bardo o noso querído amigo Philéas Lebesgue. Tamén é importante o movemento nacional bretón. Órgao d'il é a revista *Le Consortium breton*, a qual enviou no 1927 unha delegación composta pol-o Visconde de Saisy, e os Sres. Le Berre (bardo Ab Alor), Jaffrennou (bardo Taldir) e Boudard, en misión ás terras insulares céltigas. Esta misión propúñase ademais tres fis práuticos: 1.º Determiñar troques d'ideias e obras antr'os inteleituás e letrados da Bretaña inglesa, traguelos a se comprenderen e se compenetraren pol-o coñecimento das lingoas celta, francesa e inglesa. 2.º Botal-as bases de troques comerciás direitos por mar, importaciós, exportaciós, antr'os produtores e frabicantes da península armóricana e os seus colegas de Gales, d'Irlanda e d'Escocia; traballar pra rebaixal-as barreiras da alfándega, suprimil-os pasaportes, traguel-o franco e o chelín ô seu curso normal. 3.º Orgaizar un ir e vir turístico contino antr'as Illas e o Oueste da Francia; criar eiqui unha Oficiña de relaciós interfamiliares que permita trocar os nenos nas vacaciós. Apuntámol-o feito pol-a sua eixempraridade.

A relación do viaxe, feita pol-o bardo Abalor, amóstranos ós ilustres misionarios bretós percorrendo, vestidos co seu traxe nacional, a Escocia, os Highlands, as Hébridas, Irlanda, Gales, antr'o cordial acollimento que lle fan en todos lados, e amóstranos tamén o vivo qu'está o sentimento céltigo en todas aquelas terras. Afeitos com'estamos pol-a xeografía oficial das cadeiras docentes e dos libros de texto a aquelo do Reino Unido da Gran Bretaña, sen mais especificación, sempre nos sorprende unha miga o enteirármonos de que hai un patriotismo escocés, e de que ise patriotismo sínteno lores, negociantes, militares qu'estiveron na gran guerra, e que visten o *kilt* gris nacional, tocan a gaita e cantan a *Bonny Dundee*...

Na Escocia non eisiste hoxe o *Gorsedd* dende 1748, mais hai moita literatura na língoa céltiga, e hai asociaciós, imprensa e xuntanzas chamadas *Mod* nas que figura toda a aristocracia d'aquela terra.

Tampouco eisiste o *Gorsedd* na Irlanda; os bardos desapareceron en 1690 co-a batalla de Boyne. En troques hai a Liga Gaélica *(Comhun na Gaedhilge)* da qu'a y-alma é ainda hoxe o ilustre filólogo Douglas Hyde, profesor da língoa gaélica na Universidade Nacional de Dublín.

O *Gorsedd*, que se propón a conservanza da y-alma céltiga, ten por base a língoa, a

literatura e a múseca. Dase unha gran importanza á múseca e ó canto. O istrumento caraiterísteco da raza é a gaita *(binion* en bretón, *pibbrog* en escocés). Todal-as cerimonias druídicas e bárdicas fanse en língoa céltiga, e a sua coñecencia é precisa pra ser admitido no *Gorsedd*. D'estas cerimonias, a mais importante é a xuntanza dos dous anacos de espada do rei Artús. A leenda refire qu'Artús partíuna en dous anacos e profetizou que cand'iles se xuntaran, a Céltiga inteira habia recobral-o seu esprendor. Na xuntanza do *Gorsedd* collen os druídas os dous anacos da espada, xúntanos e átanos c'unha fita das coores das difrentes bandeiras: é o símbolo da unión das terras céltigas.

Galiza e Portugal áchanse arredadas d'iste movemento pan-celtista principalmente por teren perdído a antiga língoa céltiga que con seguranza eiquí se falou e que tantos siñás deixou na toponimia, embora non sexan moitos os que perduran na fala corrente galego-portuguesa. Non por iso deben ficar indifrentes. A vella raza dos fisterres, da que a cultura foi asoballada cando emprincipiaba a agromar pol-o imperialismo romano, ten agora diante de si un farto porvir de creación e de forza. Quen sabe si non ha ser ela a descobridora d'un novo mundo espirtual, a que traia as táboas da nova lei! En todo caso, o mundo da cultura, o mundo das creaciós do home, é un mundo de loita, é un campo de batalla onde vence a meirande fórza do esprito, onde trunfa a vontade de vivir.

O primeiro e o derradeiro é de cote o querer ser.

S. N.

CANCIOEIRO DAS RIBEIRAS DO TEA

PRESENTADO Ô SEMINARIO DE ESTUDOS GALEGOS
NO MES DE OUTONO DE 1928

A riqueza da poesía popular galega non foi esprotada senón parcialmente, pois tan só facendo a recolleita por localidades pódese chegar a un coñecimento total n-un momento dado do que a alma do noso pobo a se deitar en cántigas pode dar de sí.

Tendo en conta que en Portugal van recollidos mais de cuarenta mil cantos según os cálculos de Teófilo Braga (1) e considerando ainda mais que das nosas coleizóns mais compretas, a de Ballesteros e a de Saco e Arce, a primeira está feita tendo por base principal as canzóns das bisbarras cruñesas sómente (2) e o segundo (3) pol-as ourensanas e poucas localidades mais, comprenderemos axiña a necesidade da recolleita pra compretar a laboura dos sabidos esculcadores.

Dende logo cada rexión xeográfica ten en Galiza as suas cántigas especiaes; especializazón que depende da variedade de costumes, de cultivos e de traballos; da proisimidade de núcleos urbans, de santuarios sonados ou de outras devozóns; de sucesos inspiradores, en fin, da musa aldeana, con respecto a aqueles que teñen de informar a vida cuotidián de outra rexión; mais eisiste tamén un sedimento común, ô parescer, no pobo galego formado por cántigas vulgarizadas de abondo e que se saben en todal-as aldeias, tal vez pol-a sua môr antiguidade, tal vez por ter a sua mesma naturalidade poética impresionado a memoria popular que leva á que a copra inzada de inspirada espontaneidade fique sempre na lembranza campesía e alén de ístas cántigas comúns eisisten outras que reunindo as condizóns devanditas, hai, non embargante que facer con elas adaptazóns locales, xeográficas, en consonanza ca peisaxe verbigraza.

Ningunha de elas é escruída da coleizón presente xa que ainda as mais conecidas e vulgares serven pra investigar os motivos de tal querenza por parte do pobo.

Escollimos a rexión *das ribeiras do Tea* pra encaixar as cántigas presentes xa que elas foron percuradas nas parroquias de Forneios da Ribeira, Salvaterra de Miño,

Pesqueiras e Pontareas principalmentes, todas emprazadas n-unha zona caraiterística que leva na nosa xeografía económico-rural o calificativo de *terras do Condado*, de cuios productos o mais singular, que é o viño, vai sempre acompañado nas transazóns agrícolas pol-a dita espresión referente ô tíduo de Salvaterra, vinculado nos Sarmentos da casa do Sobroso. Non pretendemos ter esgotado nin moito menos a seitura de cántigas actualmente cantadas por se tratar de unha longa estensión a indicada pol-o epígrafe. Así, pois, o estar â veira do río Tea, afluente pol-a dereita do río-pai, o sagro Miño, non é outra cousa que unha nota común ôs lugares do noso inquérito.

Por outra banda, eiquí non esproramos toda a rica variazón métrica do noso folklore cantado. Sômentes as *quadras ou cantos de Alalala* como lle chama Murguía (4) ou sexa as cuartetas octosílabas foron as recollidas. As que aparecen na coleizón que non seguen ista forma métrica é que son, pol-o xêral, os seus estribillos, salvo as que parecen anacos de romance, conforme indicamos nas notas.

Con respecto âs cántigas comuns en toda Galiza, de que xa falamos, temos eiquí a sobradamente coñecida:

Unha noite no muíño... (n.º 142)

ou os núms. 38, 60 e 82.

Especial de ista bisbarra é indubitabelmente a 26:

Fun ô serán a Leirado
e volvín por Tortoreos...

e das adaptadas poden citarse a de

San Antonio de Canedo
casamenteiro das vellas... (n.º 45)

a 151, e millor ainda a 184, cuios paralelos poremos na nota correspondente.

Aparecen eliminadas as francamente obscenas inda que coidemos que deben recollerse e pubricarse, non en revista, que pasa por todal-as mans, senón, debidamente comentadas, en lugar aparte pois son tamén fonte leisicográfica e de análisis temperamental e íntemo do pobo, xa que, como falaba Menéndez Pelayo en caso análogo, non se editan certos libros nin se fan certos estudos pra andar por mans de escolantas de conventos. En troques facemos figurar copras baixo o rubro de picarescas que non é posibel, no estado dos estudos folklóricos, ocultalas ô conocimento dos investigadores e comentaristas etnolóxicos. Son símpres reticenzas sin sentido recto, gala da nosa picardía labrega. Grande é a proporzón das que tratan do crego e da ama, «unha de isas facecias vinculadas xa ô fondo común do humorismo popular» asegún comenta doña Emilia Pardo Bazán (5) e pol-o mesmo de ningún xeito desbotables si se quere conocer o cadro compreto do parnaso do pobo galego.

Pareceunos prudente pra facer doado o eisamen da pequena coleizón clasificalas e fixémolo atendendo ô contido, asegún tamén o tiñan feito os devanditos, inda que sen seguilos inteiramente por parecernos escesivo o número de términos da clasificazón. Tivemos en conta as indicazóns sempre mestras de Risco, mais non é facil incruir ningunha das cántigas collidas dentro das *impías*, nin das de *rebeldía* que preconiza (6) anque a grande abastanza de cántigas de *Desdens e desprezos* indica dende logo unha outiveza que dí moito a prol da xente de istas terras raianas.

Dempois das cántigas de *Desdens e desprezo* son as *amorosas*, as *humorísticas* e as *picarescas* as predomiñantes. Pro considerando que moitas vegadas non é moi posibel topar as diferenzas entre istes dous términos derradeiros, teremos que, fundindo os dous baixo a denominazón de *humorísticas*, serán istas as máis do Cancioeiro, facéndose por tanto boa a observazón que Machado fixera xa ô comentar o Tomo I do de Ballesteros respecto á ser o inxenio dos galegos, revelado pol-a canzón popular, «fino, agudo e dado â sátira» en conformidade ca môr cantidade de trovas *burlescas*.

Por fin faremos notar como n-este pequeno mangado de frescas rosas silvestres hai algunha digna da futura antoloxía da nosa lírica popular que algún día tencionaremos seguindo a Portugal (7). Lembremos agora a n.º 2, a 8, a 16, a 21, a 24 cuio paralelo portugués poremos oportunamente, a 50, a 63, a 112...

I

AMOROSAS

1 Dame de beber ribeiro
ribeiro de Ridadavia.
Dame de beber ribeiro,
ribeiro da tua labia.

2 Donde hai piñeiros hai piñas
donde hai piñas hai piñóns,
donde hai amores hai celos,
donde hai celos hai pasións.

3 Teño de subir, subir,
que do alto vexo bén
pra mirar os meus amores
si me falan con alguén.

4 Amores, meus amoriños,
en qué viñestes a dar...
Algún día tanto gusto
agora tanto pesar.

5 O petillo que se apaga
non-o volvas a encender;
os amores que deixache
non-os volvas a coller.

6 A lúa vai pol-o aire,
o sol pol-a carretera;
meu cariño pol-o teu
sospira na noite enteira.

7 A moza que é bunitiña
e non mira pra ninguén,
canto mais baixiño mira
tantos mais amores ten.

8 Dentro do meu peito teño
dous muiños a moer,
un moe outro desmoe...
así fai o ben querer.

9 As estrelas miudiñas
son as que dan craridá;
anque teñas amor firme
non lle digas a verdá.

10 O amor cando pretende
anda con firme cuidado,
despois de facel-a súa
fai o papel de olvidado.

11 Eu ben vexo o castiñeiro,
tamén lle vexo as candeas...
Cando te vexo, Rosiña
córreme o sange das veas.

12 O meu amor díxome onte
que me había de ver hoxe,
por agora inda non tarda
que ten a pousada lonxe.

13 Teño carta no correo
e non sei de quen será.
Si é de Xosé non-a quero,
si é de Manuel veña xa.

14 O meu amor é pequeno (8)
i-eu tamén son rapariga.
namoróume de pequena
non m'a de dar mala vida.

15 Fuches o primeiro amor
que me enseñache a querer
non me enseñes a olvidar
que non-o quero aprender. (9)

16 O loureiro raís de ouro
bota folliñas de prata...
Coller amores non custa
olvidalos si que mata.

17 A raís do toxo verde
é moi mala de arrincar...
Os amoriños primeiros
son moi malos de olvidar.

18 Atrévete, queridiño,
atrévete venme a ver.
As cartas son escusadas
para quen non sabe lér.

19 Manuel, Manueliño,
Manuel feito de cera;
quen me dera ser o lume
que ó meu Manuel derretera.

20 As herbas do campo secan
e volven a entenrecer.
Tamén os amores marchan
pero vólvense a querer.

21 Como queres que che quera
nin que che teña afición
si outro paxariño voa
dentro do meu corazón

22 Eres alta i-eres baixa,
eres así coma eu quero,
eres a millor laranxa
que ten o meu laranxeiro.

23 Teño un caravel na horta
de vintecinco colores,
vincecinco puñaladas
pra lle dar ós meus amores.

24 Fuches falar mal de mín
a xunta dos meus amores,
fai de conta que botache
auga por riba de frores. (10)

25 Fuches falar mal de mín
a xunto quen me quería
todo canto lle contabas
todo canto me decía.

26 Fun ó serán a Leirado,
din volta por Tortoreos,
si non foran os amores
non se daban os paseos. (11)

27 Salgueiro do pé do río
cuberto de frores brancas,
¿como queres que te queira
tendo cortexo de tantas?

28 Amores ó lonxe, ó lonxe
que preto calquera os ten...
Eu tamén os teño lonxe
e correspóndenme ben. (12)

29 Arrabeas pol-a peneira,
arrabeas por peneirar,
arrabeas por ter amores,
arrabeas por te casar.

30 Carmela, Carmela,
que pena me das,
nos campos de Cuba
morreuche o rapás.
Morreu, morreu,
deixalo morrer,
para tí Carmela
rapaz ha de haber. (13)

31 ¡Ai roxiña, roxiña do pelo,
ven conmigo a mallal-o centeo;
o centeo, o centeo, a cebada,
ai roxiña, miña resalada! (14)

II

ANIMAES E PRANTAS

32 De alá da banda do río
ten meu pai un castiñeiro
que da castañas no Agosto
i-uvas brancas no Xaneiro. (15)

33 O paxaro de María
anda nas miñas cereixas,
come paxariño, come
que ei de ver as que me deixas.

34 O carballo do Galleiro
ten a folla revirada
que lla revirou o vento
unha mañán de xiada. (16)

35 Este é o tempo do tróupele, tróupele.
este é o tempo de troupelear,
este é o tempo de mazal-o liño,
este é o tempo do liño mazar.

III

AUSENZAS

36 As mociñas de San Xorxe
muito teñen que chorar
porque lle marchan os mozos
pra o servicio militar. (17)

IV

CANTAR E BEILAR

37 Teño un cento de cantigas
todas n-unha saquetiña
e cando as quero cantar
desátolle a baraciña.

38 Si queres que o carro cante
móllalle o eixo no río,
despois do eixo mollado
canta como un asubío.

39 Si queres oir cantar
vai a casa de quen cría
que queiras ou que non queiras
cantas de noite e de día.

40 Forneliños ten a sona,
Forneliños sona ten,
Forneliños ten a sona
de cantar e beilar ben. (18)

41 Sei cantar e sei beilar,
sei tocal-a pandereta...
o que se case conmigo
leva música compreta.

42 —Rosiña, porqué non cantas?
—Porque non teño alegría;
o que se faga de noite
sempre se sabe de día.

43 As rapariguiñas
cando van co gando
espichan a vara
e beilan o tango.
E beilan o tango
e mail-a muiñeira.
Ás mozas de afora
non hai quen as queira.

44 Beilache, beilache,
beilache, beilei
na casa do cura
que eu ben te mirei.

V

CASAMENTO

45 San Antonio de Canedo,
casamenteiro das vellas,
porque non casas as novas
que mal che fixeron elas. (19)

46 Moreniña, por morena
téñoche o ollo botado,
has de ser miña muller
ou non hei de ser casado.

47 Dende a miña casa á túa
hai o salto de unha cobra...
Inda lle penso chamar
á tua nai miña sogra.

48 Eu queriame casar,
miña nai non me deixou,
agora vou pra o servicio,
boa muller me buscou.

49 Heime de casar c-un vello
soiamente pra rir,
i-eille de poñer a cama
donde non poida subir.

50 Casaime, meus pais, casaime.
namentras son rapariga
que o millo sachado tarde
non da pondón nin espiga.

51 Eu caseime no Arañó
ca filla do Arañón;
ela bunita non era,
probe si, honrada non.

52 Non te cases c-un ferreiro
que é moi malo de lavar;
cásate c-un mariñeiro
que ven lavado do mar.

VI

COALIDADES

53 Os ollos brancps son falsos
os negros namoradeiros,
vivan os ollos castaños
por firmes e verdadeiros. (20)

54 Os mociños que hai agora
son muitos e tratan ben;
si estrenan unha chalina
xa non falan con ninguén.

VII

CONSELLOS

55 As sete-estrelas van altas
a lúa metida vai.
Vaite deitar, rapariga,
na cama con tua nai.

56 Non te fies, rapariga,
no pedreiro que ben canta;
é a fariña da pedra
que se lle pon na garganta.

57 Canta, cuco; canta cuco,
na rabiza do arado...
As mulleres antre os homes
hevos gando mal gardado.

58 Canta, rula; canta, rula;
canta, rula, n-aquel souto...
Probiño de aquel que espera
pol-o que está nas mans de outro.

59 Portadore das raiñas,
volta atrás que vas perdido:
esa muller que ahí levas
é casada e ten marido.

60 Téñoche un can de palleiro
que de noite anda aseibado.
Ten cuidado, Maruxiña,
Maruxiña, ten cuidado.

VIII

COSTUMES

61 Primo, primo, primo, primo,
primo aquí, primo acolá;
taberneira, bote un neto
que o meu primo pagará.

62 Rapariguiña do gando,
que herba lle botas ó pelo
—Bótalle unha herba do monte
que lle chaman trementelo.

63 C-un anaco de un petillo
e unha copa de augardente
e un abrazo de unha moza
xa marcha un home contente.

64 Manoel, Manoeliño,
Manuel, cara de rosa,
lévame o gando a beber
á fonte da Ramallosa.

65 Debaixo do lavadouro
donde María lavaba
habia unha sementiña
que o seu Manoel apañaba. (21)

66 Teño unha mazán na ucha
que ma deu un carpinteiro;
hai un ano que a teño
inda non perdeu o cheiro.

67 María lavaba,
Xosé estendía,
o neno choraba,
¡atura María! (22)

IX

DESAFÍO

68 Somos os de Areas, somos,
pequeniños como ratos.
O que se meta con nós
leva piñas e sopapos.

69 Ofrecécheme unha tunda,
choqueira de Redondela,
ofrecécheme unha tunda...
agora veño por ela!

70 Si querel-o desafío
co-a punta da tixeira,
si querel-o desafío
ven acá moza solteira.

71 Eu ben vín estar o moucho
enriba de aquel penedo.

Non che teño medo, moucho,
moucho non che teño medo,

72 Arriba, pandeiro vello,
abaixo, manta furada,
a onde chegan as mulleres
os homes non valen nada.

73 O lameiro heche temido
que ten a folla cadrada.
Quen se tema que se arrede
que eu non me temo de nada.

X

DESCONFIANZA E DÚBIDA

74 Que piñeiriños mais altos,
que piñas tan amarelas.
As palabriñas dos homes
quen che se fiara de elas.

75 Rosa branca que tiveche
para mudar de color.
Ou che é señal de morte,
ou é señal de outro amor.

76 O anelo que me deche
foi no día do Señor
Heme grandiño do dedo
e pequeniño en amor.

XI

DESDÉNS E DESPRECIOS

77 Non me tires con pedriñas
nin con mazáns retalladas,
eu non nacín para ti
non me sigas as pisadas. (23)

78 Xa comín e xa bebín,
xa botei auga no vaso;
xa tomei amores novos
e de ti non fago caso.

79 Pensache que porque ría
que xa me tiñas na man;
inda tés que dar mais voltas
que dá o muiño en van.

80 Chamácheme trovisquiña,
herba que o gando non come,
vale mais ser trovisquiña
que muller de ruín home. (24)

81 O anelo que me deche
heino de pisar cos pés.
Antes de casar contigo
hei de saber quen ti és.

82 O cura chamoume rosa
i-eu tamén lle respondín:
—Señor cura, de estas rosas
non-as hai no seu xardín.

83 Cálate, vaite calando,
cara de Sardiña cruda,
que pareces o meu porco
cando come a lavadura.

84 Olvidácheme, olvideite,
metínche a figa nos ollos,
o día que me olvidache
xa tomei amores novos.

85 Cando quixen non quixeche,
ora queres i-eu non quero,
levarás a vida triste
que eu ven alegre cha levo.

86 Olvidácheme por probe,
i-eu por rico che deixei;
vale mais probe con honra
que rico de mala ley.

87 Cálate, vaite calando,
cara de caracandil,
fociño de porco bravo,
barriga de tamboril.

88 Décheme unha pera parda
toda rillada dos ratos;
a quen lle deche os cariños
dalle tamén os abrazos.

89 Non faledes mal dos homes
que tamén lles quero ben:
cortalos e rabandalos
e metelos na sartén.

90 Gastas muita fantasía
toda a botas de pranta,
comes o caldo sin unto,
dormes na cama sin manta.

91 Gastas media sobre media,
gastas febilla de prata,
gastas muito, vales pouco,
i-eso heche o que che mata.

92 Malo raio parta ós homes,
i-ó primeiro sea ó meu:
home que non gana a vida
para que o quero eu.

93 Chamácheme pera parda,
pera parda quero ser,
anque caia de madura
comer non me has de comer.

94 De Lisboa me mandache
un pano de seda branca,
mozo bonito e gabacho,
c... na tua planta.

95 Asubíasme de lonxe
como can que anda perdido;
eu non son muller de caza
que entenda por asobío.

96 Salgueiro prende de pola,

ameneiro de raís;
amores que foches de outros
para mín xa non servís.

97 Miña sogra querme mal
porque me casei co fillo.
Heille de mandar decir
que o garde no bolsillo.

98 Non quero home pequeno,
a miña hame de valer
que me parece na cara
unha escoba de barrer.

99 Quen fala de mín, quen fala,
quen fala de mín quen é.
Será algún zapato vello
que non me sirve no pé.

100 O cariño que che teño
e mais o que che hei de ter
cave na casca de un ovo
e mais non-a ha de encher.

101 Traes a gorra de lado
a uso de pleiteante;
si pensas que eres bó mozo
outro che pon o pé diante.

102 Traes o sombreiro gacho,
tráelo gacho gachón,
traes o sombreiro gacho
como calquer maricón.

103 Dixome onte miña sogra
pol-o buraco da porta:
—Métete na tua vida
xa que a miña non che importa.

104 Dicen que chove, que chove...
non chove que aborrafalla;
as mociñas que hai agora
todas feden á borralla.

105 Gastas muita fantasía
co-a tua gorra de lado;
de piollos unha cunca,
de lendias medio ferrado.

106 Nunca fun ó desafío,
nunca fun desafiada,
nunca fun ó desafío
co-a tua cara lavada.

107 Maruxiña que dixeche,
Maruxiña que falache,
si non sabes o camiño
volve por onde pasache.

108 Chamácheme pouca roupa,
si tes muita é teu proveito;
menos teño que quitar
de noite cando me deito.

109 Si me queres de balde
son toda túa
pero pol-o diñeiro
cousa ningunha.

110 Vai lavar, porcona,
vaite lavar, vai, vai...
si non che chega o río
vaite lavar ó mar.

111 Chamácheme moreniña
blanquiña vaite lavar.
Dices que non teño amores
¡inda chos podo emprestar.

XII

DESEOS

112 ¡Canta laranxa madura!
¡Canto limón pol-o chan!
¡Canta rapaza bonita,
ningunha na miña man!

113 Heicho de mandar decir,
anque sea pol-as nubes,
que me mandes ese anelo
das tres pedriñas azules.

114 O día que vín ó mundo
tamén naceu o descanso;
quen me quere non-o quero
e quen quero non-alcanzo.

115 Hai que alta vai a Lúa,
mais alto vai o luar,
mais alta vai a fertuna
que Dios ten para me dar.

XIII

GRATITUDE

116 De Lisboa me mandaron
tres peras n-un ramalliño
¡quen será esa persona
que me ten tanto cariño!

117 Miña nai, miña naiciña,
que boa nai teño eu:
vendeu o seu coletiño
para me mercar o meu.

XIV

HUMORÍSTICAS

118 O corazón de unha pulga
quen o puidera guisar;
daba xantar e merenda
e cena para cenar.

119 Arriba coxo que é tarde
busca pousada con día;
os coxos na miña terra
búscana xá ó medio día.

120 Eu caseime na montana
con un home pequeniño,
tireille pol-as orellas
parecía un macaquiño.

121 O home para ser home
ha de ter as pernas tortas,
a barriga nas illargas
i-unha xoroba nas costas.

122 Manuel fixo unha fonte,
púxolle o bico de prata;
as mozas non van a ela
Manoel todo se mata. (25)

123 Alá arriba non sei donde
había non sei que santo,
que rezando non sei qué
gañábase non sei canto.

124 Hoxe en día fai un ano
que ti me deche un abrazo;
tan apretadiño foi
que inda me doi o cachazo.

125 Os homiños que hai agora
son poucos e valen menos,
vai o cento a catro cartos
como os xurelos pequenos.

126 Os homiños que hay agora
todos feden ô chamusco;
durmen na cama sin manta,
comen o caldo sin unto.

127 Miña nai por me casar
prometeume unha galiña,
e despois de me casar
dixome que non-a tiña.

128 A tua nai xa llo dixen,
a teu pai téñolle medo,
a tua nai xa llo dixen
miña roxiña do pelo.

129 Sempre m-andas preguntando
de que romería veño;
veño de Santa Lilaina,
de Santa Lilaina veño.

130 O cura vendeu, vendeu,
non tiña máis que vender:
vendeu o libro da misa
borracho para beber.

131 Miña nai por me casar,
meu pai por me dar o dote
saltaron a pelexar
rompéronlle os pés ô pote.

132 —Eu queriame casar,
miña nai, non teño roupa.
—Cala, miña filla, cala
que unha perna tece á outra.

133 As señoritas do pueblo
todas moi bonitas son
quen m-as dera ver no campo
a tirar pol-o legón.

134 Miña nai deume unha tunda
co aro de unha peneira:
Miña nai teña vergonza
que ven a xente da feira.

135 Maruxiña chora, chora,
Manoel, que lle fixeche.
—Tireille dende a ventana
cunha manzán de alcipreste.

136 Os solteiros valen ouro,
os casados valen prata,
os viudos calderilla
i-os vellos folla-de-lata.

137 Meu amor é tartamudo
i-ô falar tartamudea
e pra decir, que me quer
tarda tres horas e media.

138 Eu pasei pol-a tua porta
era no mes de Xaneiro,
as espigas do canastro
eran rachóns de piñeiro.

139 Mozas do corazón santo
acudirlle ô voso cura
que caiu do campanario
antre as follas da verdura.

140 A miña muller é vella
de vella non pode andar,
heina de levar ô monte
i-heina de deixar quedar.

141 Si ti viras o que eu vín
nunha pola de un vimieiro:
unha pulga a bater sola
nas costas de un zapateiro.

142 Fuches tú, fuches tú, fuches tú,
fuches tú a brincar ô palleiro,
fuches tú, fuches tú, fuches tú,
que inda traes as pallas no cú.

143 Señora María, Señora María,
o seu galo canta i-o meu asubía. (26)

144 José vai lavar a perna,
José vai lavar o pé,
José era pequeniño,
José pequeniño é.

145 Como sei que che gusta
o arrós con leite,
como sei que che gusta
convidareite.

XV

MORMURAZÓN

146 Meu coletiño de tela

hoxe por gala saliu,
a xentiña fala, fala
i-a miña bulsa o sentiu.

147 Teño unha silva na porta
que me pica que me prende;
teño unha mala veciña
que por diñeiro me vende.

148 Chamácheme moreniña,
blanquiña vaite lavar;
dices que non teño amores
inda chos podo emprestar.

XVI

MORTE

149 Eu ben vín estar o moucho
enriba de un cacho de uvas;
vaite de ahí morte negra
desamparo das viudas.

150 A subir ô alcipreste
cheguei ô medio e caín,
o alcipreste é a morte
i-eu para morrer nacín.

XVII

PÉRDIDAS

151 A subila e a baixala
a costiña de Canedo,
a subila e a baixala
perdín a cinta do pelo. (27)

152 Carballeira de San Xusto,
carballeira derramada,
naquela carballeiriña
perdín a miña navalla.

XVIII

PICARESCAS E SATÍRICAS

153 O cura e mais a criada
ordenaron de cocer,
tiñan a leña no monte
e a fariña por moer.

154 No convento de Canedo
hai un frade galiñeiro,
â metidiña do sol
—janda Rosa pra o poleirol.

155 No convento de Canedo
hai vintacinco escaleiras,
por unha van as casadas
por outra van as solteiras.

156 Esta noite e mais a outra
e mais a outra pasada
abalei unha pereira
que nunca fora abalada.

157 Díxolle o crego â criada:
—Non precisas confesor
que xa te confesarei
embaixo do corbertor.

158 O paxaro cando chove
mete o rabo na silveira;
así fan as boas mozas
cando non hai quen-as queira.

159 Como te pille no prado
como te pillei mais veces
heiche de meter no corpo
herba para nove meses.

160 Si foras a Portugal
non fales con portugueses
que eles prometen e dan
semente de nove meses.

161 O cura cando vai fora
déixalle dito â criada:
—Veña tarde, veña cedo,
déitate na miña cama.

162 Para cuñas pau de toxo,
para fungueiros carballo,
para contentar âs mozas
a cabezalla do carro.

163 O cura vendeu a burra
por non lle dar a cebada,
agora vai ôs enterros
a cabalo da criada.

164 Muito miras para mín,
muito me chiscas o ollo,
son criada de servir
non fago caso de todo.

165 Si queres aquí, aquí,
si queres alá, alá,
si queres na carballeira
na carballeira será.

166 O crego e mais a criada
foron xuntos ôs feixóns;
â criada cáenlle as saias,
ô crego cáenlle os calzóns.

167 Pica, canteiriño, pica,
pica na pedra miuda,
pica na muller allea,
que outro picará na túa.

168 O señor cura de Xinzo (28)
ten de pulgas un ferrado,
outras tantas deulle a moza
por facerlle un anicaco.

169 Dulce nombre de Jesús
que barbas ten aquel home.
—Está calada, miña filla,
que a morriña todo come.

170 O señor cura de Arnoso (29)

é un señor moi honrado
que manda chamar ás mozas
a media noite no adro.

171 Miña prima ten un galo
canta como unha galiña,
damo, miña prima, damo
damo, miña queridiña.

172 Ó caravel cando nace
chámanlle caraveliño
tamén os fillos dos cregos
chámanlle ó pai señor tío.

173 Tua nai, tua nai ten a fama
de levar ós amigos pra a cama.
E teu pai e teu pai tamén tén
de levar ás amigas tamén.

174 E tí telo, telo
non-o queres dar
e despois de vella
halo de salar.

175 Que queiras, que queiras,
que queiras que non,
ou pol-a ventana
ou pol-o balcón.

176 Teu pai non-o ten
tua nai non cho dá,
de donde che sale
do trai-la-la-lá.

177 O abade de Pesqueiras
ten de fillos un ferrado
cando teña unha maquia
xa merece un obispado.

XIX

QUEIXAS

178 A vida que leva o probe
é como a vida do grilo:
pol o día muita fame,
pol-a noite muito frío.

179 Quedache de vir ás nove
viñeches ás nove e media,
tí non sabes que é pecado
enganar a unha morena.

180 Separaino, separaino
o viño tinto do branco,
a mín xa me separaron
de quen eu quería tanto.

XX

REFLEISIVO

181 Silva verde, non me prendas
mira que non me aseguras,
mira que xa levo rotas
outras cadeas mais duras.

XXI

RONDADORES

182 A carretera de Vigo
quen a ha de pasear
os carrexóns da sardiña
de noite pol-o luar. (30)

183 Esta noite hei de ir alá,
rapariga, ten-o certo,
o pestillo do portal
déixamo quedar aberto.

184 Somos os de Areas, somos,
non-o podemos negar,
somos os de Areas, somos
do partido liberal. (31)

XXX

XEOGRÁFICAS

185 Dulce nombre de Jesús,
tan altiño se foi pór,
dalle o aire, dalle o vento,
danlle os raiños do sol. (32)

186 Fuches a Vilagarcía,
fuches e non viches nada,
non viches beilar o Sol
no medio da mar salada. (33)

187 Pontevedra é boa vila
dá de beber a quen pasa,
a fonte da Ferrería
San Bartolomé na praza.

FERMÍN BOUZA BREY E
LUIS BREY BOUZA.

—1928—

NOTAS

(1) Cit. por *Jaime Cortesão* en **Cancioneiro popular. Antologia precedida dum estudo Crítico**, Porto, 1913, páx. 11.

(2) **Cancionero popular gallego y en particular de la provincia de La Coruña.** Prólogo de Th. Braga e concordanzas de A. Machado. Tomos I, II e III, Madrid 1886.

(3) «Boletín de la Comisión Prov. de Mon. de Orense» Tomo IV, números 80 e seguintes.

(4) **Historia de Galicia.** Tomo I, páx. 256, da 1.ª edizón.

(5) **De mi tierra.** Madrid, 1888, páx. 131.

(6) **Ensaio de un programa pra o estudo da literatura**

popular galega. Lida no Seminario de Estudos Galegos, *NÓS*, número 16.

(7) No país irmán e veciño existe, que eu coñeza, ademais da antoloxía de Cortesão arriba cit. a do Dr. *Claudio Basto* publicada na rev. «Lusa» e máis tarde en separata.

(8) Temos como variante:

O meu amor é rapaz
. . . . . .
. . . . . .
hame de dar boa vida.

(9) Igoal a outra castelám da que parez tradución.

(10) En Portugal.

Foste dizer mal de mín
ao meu amor por despeito,
deitaste azeite no lume
toda ficou máis aceso

Cortesão, ob cit. núm. 264.

(11) Leirado e Tortoreos son pobos de ista bisbarra dos concellos de Salvaterra e de As Neves.

(12) Parez resposta a outro coñecido:

Non quero zapato baixo
que se me enterra na area;
non quero amores de lonxe
que os teño na miña aldea.

(13) Variantes da derradeira estrofa:

. . . . . .
mociño *ha de haber.*
outros *ha de haber,*
amor *ha de haber.*

(14) Variante final:

. . . . . .
ai roxiña, miña **namoradal**

(15) Semellante a aquel de Padrón que recolle *Murguía* en **"Galicia"**.

Nosa Señora de Adina
ten un pífaro no adro,
bota pitas en Octubre
cerdiñas no mes de Maio.

(16) Iste tamén é dos que se adapton á diversas localidades. Coñecemos o que empeza:

O carballo da Portela etc.
. . . . . .

O Galleiro é un monte preto de Mondariz.

(17) Refire a S. Xorxo de Ribadeira, freguesía do Copcella de Pontareas.

(18) Fornelliños é un lugar de Fornelos da Ribeira, Concello de Salvaterra de Miño. A cántiga é semellante á que trai Ballesteros no Tomo II, núm. 61, op. cit. das Xeográficas.

(19) Canedo é un convento de frades franciscos no monte da Picoraña, en Pontareas. As variantes adaptadas de ista cántiga que coñecemos refírense a San Antonio de Amarante e a S. Andrés de Teixido.

(20) Cancións análogas hainas en Portugal e foron anotadas por *Leite de Vasconcellos* en **Nótulas etnográficas XXI. Cór dos olhos** na rev. «Lusa», Ano III, núm. 32, 1919.

(21) Parez resto de unha poesía longa.

(22) Tamén parez anaco de outra.

(23) En Verín recollimos a variante:

. . . . . .
nin con ossos recortados,
non te quero e non te quero etc.
. . . . . .

(24) Variante:

chamácheme chovisqueira etc.

(25) En Vilagarcía temos recollido:

O Manoel por ver ás mozas
fixo unha fonte de prata,
as mozas non van a ela
O Manoel todo se mata.

que resulta esactamente igoal ó recollido en Beira, en Portugal por Pedro *Fernandez Thomás* en **Canções populares da Beira**, pág. 148, Coimbra, 1923, en cuia introdución pon Leite de Vasconcellos como «muito vulgar» outra císeque igoal, só que estimando o **Manoel** por **San João**, pág. XXV.

(26) Témolo ouvido tamén como dito, sin música alguñha.

(27) É cantiga adaptada a moitos puntos. Vide Ballesteros que trai varias semellantes.

(28) Xinzo, freguesía na estrada de Porriño a Pontareas.

(29) Arnoso, freguesía na estrada de Porriño a Pontareas.

(30) En Ballesteros (Tomo II núm. 30 da Xeográficas) aparez adaptado a Sargadelos.

(31) Santa María de Arcas, freguesía inmediata a Pontareas.

(32) Dulce nombre de Jesus, refírese a unha capela de ista advocación no castro de Troña, en Pías, Mondariz.

Curiosos paralelos de ista cantiga temos recollido con referenza ós seguintes santuarios:

Nosa Virxe da Lanzada
que altiña se foi pór
dalle o aire, dalle o vento
dalle o mar pol-o arredor.
(Lanzada, Noalla, Ría de Arousa).

Saco e Arce tral os seguintes:

Miña Virxe de Xurés
que tan alta se foi pór,
entre toxos e carqueixas
e carballos arredor.
(Xurés, na raia portuguesa).

Nosa Señora do Faro
tan altiña se foi pór
dalle o aire, dalle o vento
dalle o sol todo en redor.
(Faro, unha légoa de Chantada).

Miña Virxen da Penela
que tan alta se foi pór
entre cotos e penedos
cachallitos arredor.
(Na raia portuguesa, a duas légoas de Entrimo).

Santa María de Entrimo
tan altiña se foi pór
para tocar as campanas
o domingo do Señor.

En todas elas pode ollarse a lutresante adaptación que fixo o pobo á peisaxe, dende a das terras da veiramar hastra as montañosas.

(33) Variantes en Vilagarcía:

. . . . . .
a-miña manda colorada
—
. . . . . .
Non viches bailar o Rei
na illa de Cortegada

adaptación moderna ista derradeira.

(34) Mellor:

. . . . . .
San Bartolomé e a Prasa

como trai Ballesteros no tomo I, núm. 32 das xeográficas. *Milá e Fontanals* recollêuna como nós no número 14 do seu **De la poesía popular gallega**, «Romania», tomo VI, 1877, e **Obras Completas**, tomo V, 1893.

Xa apareceu **A Lagarada** por R. Otero Pedrayo

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

O TRASNO

Unha vegada fan duas mozas de noite para o muiño e alcontraron un neniño pequerrechiño que choraba co frío. Colleron o neno, envolvéronno ben levárono consigo para o muiño, e despois de quentárense ô lume, deitáronse e meteron o meniño no meio.

Pol-a mañán, cando espertaron, buscaron o neno por todol-os curruchos mais no atoparon. Somentes dend'a cima do tellado, ouviron:

—Tucurugú, cucurugú
as nenas do muiño quentáronme o cú

Aquil neno era o trasno que lles quixo meter medo. (1)

CONTO

Eran unha vegada dous que viñan vendendo nabiña de nabos pol-as aldeias de porta en porta e ô chegaren â soma d'uns carballos, pousaron os sacos e sentáronse a descansar.

Ô pouco rato un d'eles foi en busca d'auga pra beber pois estaba que esligaba co-a sede, e dixolle ô outro que tuvese conta dos sacos namentras voltaba.

Tan pronto como marchou, foi o seu compañeiro e rouboulle catro cuartillo de nabiña. Chegou o outro e díxolle ô que quedara:

—Agora podes ir tí, que eu che terei conta mentras.

E aproveitando tamén a sua marcha, rouboulle o que quedara tres cuartillos de nabiña do outro saco.

Un home que viu agachado os dous roubos foi hastra él e preguntoulle:

—Ay homiño, d'onde sodes?

—E nós somos de Allares—contestoulle o que ficara ô pé do carballo.

Destoncias o home repricoulle:

—Nas condiciós ben vos semellades.

Sácalle outro cuartillo, e quedades iguales. (1)

Recollidos en Oroso (Cruña)
por R. M. L.

OUTRO CONTO

Unha vez era un rapaz pouco intelixente, e mandárono ô muiño con tres tegas de centeo e dixéronlle:

—Fíxate ben: das tres tegas ten que che cobrar tres maquías, que non che vaia cobrar de mais.

Entón o rapaz pra non esquecel-o aviso, foi dicindo pol-o camiño:

—Tres tegas, tres maquías; tres tegas, tres maquías...

Chegou ond'estaba un home sementando grau, o cal home ao ouvilo dixo: «Este lapón vai dicindo que ogallá recolla soio tres maquías de cada tres tegas de semente», «vouno mallar». E pegoulle uns paus, e díxolle dispois.

Deiquí adiante vas ir dicindo: «que salla todo».

Así o fixo o neno, e mais adiante atopou c'un arrieiro que estaba tapando un pelexo que lle deitaba o viño, o cal arrieiro ao ouvirlle dicir, «que salla todo», cheo de coraxe deulle unha gran malla, e dispois díxolle:

—Deiquí adiante, has dicir: «que non salla ningún».

(1) Iste caso rellrese con diversas variantes n-Asturias. Aurelio del Llano, *Del Folk-lore asturiano*, Madrid, 1922; páxinas 62-64, trai tres. Istos casos apóñenos alá ô *Diañu burlón*, que semella un personaxe diferente do trasno. Ô menos, así o di o Sr. del Llano. Eiquí nós atopamos grande diferencia. Del Llano identifica, coma nós ô trasno co Kobold xermánico, citando ô Dr. Eugent Mogt, *Germanische Religionsgeschichte und Mythologie*, Berlin und Leipzig, 1921.

(1) N-iste conto hai que considerar o que ten d'invectiva contr'os naturás ou habitadores d'un lugar. Temos xa unha coleizón considerábele de folk-lore d'esta clas, que hemos ir dando pouco e pouco.

Volveu o neno a collel-o camiño depilindo: «que non salla ningún, que non salla ningún», e deu c'un pastor que andaba por voltar con cinco cabalos que s'entullaron n-unha lagorza e que non podían saír. Tras moito traballo saltou un fora precisamente cando chegaba o neno co-a letanía. O pastor ao sentilo, emprendeu a paus no neno hasta quentalo e por último díxolle:

—Agora vas dicir: «donde saltou un, que salte outro, donde saltou un que salte outro».

Iba o neno co-a nova letanía, hasta que tropezou c'un que tiña un ollo valeiro. O torto tomou o dito do neno pra sí e cego de coraxe mallou n-él hastra deixalo eivado no camiño.

Cando pudo dar pra casa—que ao muiño non pudo chegar—meteuse no leito, pois non se tiña de doores, e fixo propósito de non ir repetindo outra vez os encárregos. (1)

(Recollido en Valdeorras, por Manuel Folla, aluno do Maxisterio)

CONTOS DE BARROSOS (2)

Unha vez iba un barroso pasando por unha ponte que estaba caindo, levaba medo, e dixo ao pasar:

—Dios é bon e o demo non é malo! Dios é bon e o demo non é malo!

Pra que Deus o protexese e o demo nono tentase. Pero así que terminou de pasalo, dixo:

—C... me nentrambos. (1)

—

Outra vez estaba outro barroso comendo unha cebola e unha codela de centeo e díxolle outro:

—Ei hom, como te coidas!

E contestoulle o da cebola:

—Eu coidar, coido coido, pero os cartos vanse que é un justo. Inda non fai sete días que cambiei un peso e agora xa teño soilo catro pesetas, dous en realiños e outros poucos cartos mais.

—

Outra vez eran cinco barrosos que iban xantar e querían gastar pouco, agás un que era mais espréndido, pero non prevaleceu a sua opinión e pidiron catro sardiñas pr'os cinco. Entón o espréndido, que era o mais listo, ao repartilas, dixo:

—Cinco barrosos, catro sardiñas, tocamos a duas, e eu vou co-as miñas.

E colleu as duas millores, deixándolle aos outros catro duas somentes.

—

Outro barroso quixolle escribir á muller, e como non sabía, foise ond'o seu amo e ditoulle a carta, indicándolle cando iba poñer puntos e comas. O amo por rirse d'él, onde lle mandou poñer punto, coma, púxoo con todas as letras.

Contestáronlle da casa indicándolle que tivese coidado co-a persoa que lle escribía as cartas, pois ríanse d'él, e entón, él pra se vengar, volveu ond'o amo e díxolle:

—Señor amo, a miña muller sempre me

(1) Coñecemos unha variante d'iste conto, ouvida no Castro de Caldelas. Iste era un que perguntou na feira por un home que levaba tal vestido e respondéronlle: «Buscarás e n'acharás». E il foi pol-o camiño chamando: «Buscarás e n'acharás», e atopou no que perdera a bulsa dos cartos, e iste mallouno e o mallado díxolle: «E logo como hei dicir?» Respondeu o da bulsa: «Cada día sete». O parvo foi repetindo «Cada día sete», e atopóu un qu'estaba coa noiva, e pensou que lle decía que cada día sete noivas e batéulle tamén, mandándolle despois dicir: «Que á noite durma co-ela». Siguiu repetindo a nova frase, e atopou un que levaba unha porca, e levóu outra palerma, e recibeu a orde de dicir «Que a bocados la coma». Obedeceu, mais chegou onde un qu'estaba tras d'un valado fagnendo unha necesidá, e que cando ouviu que a bocados la coma, mallou n-il canto quixo, e despois ordeouille que dixese: «Que creza e que reverdeza», e foino dicindo sin que deu c'un que tiña a sarna, e estábase rañando coas uñas, e apañou outra mau de paus, ata que cansou e foise pr'a casa.

Unha anécdota do mesmo asunto, ouvímola referir como caso histórico. Era unha criada a quen mandaron ir a unha pousada perguntar por un maragato que se chamaba Bonifacio. Ela pra non esquecel-o nome, foi pol-o camiño dicindo: «Bonifacio, Bonifacio, Bonifacio...» Cando iba no meio do camiño, xa se trabucara, e iba dicindo: «Monifate, Monifate, Monifate...» E ó chegar á pousada, soio soupo dicir: «El vive cigal lse... Maragato músico?»

(2) *Barrosos* chaman ós canteiros, principalmente ós de Pontevedra e Cotovade, os quales pasan por burros e ignorantes. Nos contos imitan a súa pronunciación con geadas e c sibilante. Son moitísimos os contos que se contan d'lles.

(1) Variante que temos ouvido hai tempo:

—Bó, tan bó e un como o outro!

anda amocando con peticiós de diñeiro yeu xa estou farto de lle mandar; poñalleme esta cartiña:

«Querida muller, como iba escribindo, estou farto de tí, m... m... diña, m... m... diña, m...» Agora, coma, Señor, coma...

(Recollidos en Valdeorras, por M. Folla).

A PANTASMA CASTIGADA

Cóntano, e como o contan así o digo.

Era d'unha vez no lugar de Pareda e había un mozo que se tiña por valente e de non ter medo a nada. Esto puña de malas pulgas ós mozos do lugar que se sentían pequenos ô lado d'aquel matón, e pol-o tanto pensaron xogarlle unha mala pasada.

Tiña este mozo, que lle chamaban Odilo, unha moza n-un lugar de fora, e con ela iba parrafear todos os días de descanso alá pol-a caída da tarde, e non volvía hastra moi entrada a noite. De esta ocasión valéronse os mozos do lugar pra xogarlla, o cual fixeron da forma seguinte:

Colleron unha sábana, puxéronlle tres paus pol-a parte d'arriba, meteuse un dentro e con tres faroles e duas linternas que tamén meteron, parecía mesmamente cando estaban acesas que ardía todo aquelo como un fachuco. Os outros tres mozos, pois os da broma eran catro, quedaron con fachos de palla en disposición de encendelos tan pronto como o que faguía de pantasma asubiase.

O camiño que tiña que andar o mozo que entendía por Odilo, era camiño real e cuasi na metá tiña un cruceiro que era o sitio onde se colocaron con todo o preciso pra lle meter medo.

Pouco tiveron que esperar, pois d'alí ôn nadiña ouviron carraspear e o ruído d'unhas botas que aínda ô lexos decían que o dono pisaba recio. Tan pronto chegou ô cruceiro por pouco non se quedou seco ô ver unha pantasma que botaba lume pol-os ollos e en moi pouco estivo o que non collese unha carreira e non parase en deica â casa; pero pensouno millor, aínda qu'o tempo é o caso non eran dos pintados, e púxose a faguer a señal da cruz primeiro, arrenegar ô demo despois e terminar logo por se achegar pra lle preguntar o que se lle ofrecía. Nunca tal cousa se lle ocurrira. A pantasma que pra nada contara con semellante estrevemento, pegou a fuxir como on condenado, e moi pouquiño tempo lle levaría chegar â casa, si non houbera quen llo impedise, y ese alguén non foran as bruxas.

Todo o mundo sabe, e si non-o sabe eiquí estou pra llo decir, que cando é de noite ô escampado, non se pode asubiar, pois d'esa forma chámanse as bruxas, que c'un pente de asedar o liño, tratan de llo cravar na pel; e tense dado casos de xente que está na sua casa e ver unha luz no monte e asubiar ô punto que pechaba a ventana, e tan pronto como o fixo, quedar o pente cravado, de tal xeito que se precisaron en mais de unha ocasión tres e catro homes pra arrincalo. Boeno, pois volvendo ô conto d'enantes, tan pronto chegou ô cruceiro o mozo a quen esperaban, asubiou, según quedaran entr'eles, e pra que che quero, miña nai, moito millor fora que calara; pegaron as bruxas co-il entr'elas algunhas do lugar, e moi mal lle fora si a Providencia, que sempre vela por nós, non-o salvara. Caíu e levantouse non sei as veces; engarroulle a sábana n-unha silva, que se lle quedou c'un anaco, e por fin despois de moito correr e berrar deu co seu corpo no chau, sin forzas pra seguir; encomendou a sua alma a Dios e deixouse que lle arreasen todo o que quixesen. Nin-que decir ten, por que estas bruxas non perdoan, que lle encheron o cú de couces, e non deixaron óso no corpo nin sitio na cabeza sin llo magoar a paus; estordegáronlle un brazo, enchéronlle a boca de terra, e si non-o matáron que llo agradeza â Providencia que como xa dixen non abandoa ós seus fillos en trances apurados.

Vós creeredes que xa acabou o conto, pois equivocástesvos, aínda trouxo o seu rabo. Enteirada a Xusticia dos malos tratos que lle deran ô Xosé, o da sábana, comenzou a indagar e preguntar quen fora e quen non fora os que tal barbaridá cometeran, prenderon ô Odilo, ós tres compañeiros do Xosé, a catro mulleres, que se decía eran bruxas, pra saber, e non souperon sinon

que aquil día andiveran por todo o monte moitas luces, apagándose e encendéndose, preto do Xosé, pero que nada sabían e que pra nada se meteran no asunto.

Dende entón n-aquil pobo todo o mundo se mete na camiña dende as dez da noite—pol-a nova—no vrau e ás oito no inverno, e si algunha vez se xuntan os mozos do conto, non fan sinon pensar no que lles pudo haber pasado aquel día e gracias ás gracias, todo quedou a ben.

(Recollido por Amadeo López Bello.)

SUCEDIDO DE LOBOS

Eu creio, Señor, que iste conto xa lle non merez a pena contalo, pero xa que vostede s'empeña, voulle cumprir o gusto.

Non sei si vostede saberá que polo tempo do inverno hai o costume de xuntárense n-unha casa calquera do lugar e alí fíase e tamén se mermura, e os domingos os mozos van a outro lugar pra falar cas mozas. Pero vou contarlle o meu conto.

Eran dous mozos que non despreciando, pasaban polos mais ben prantados do pobo de Nocedo e iban cortexar a duas mozas a Fiestras; así que os domingos nunca viñan hastra ben entrada a noite. Aquil día mais que ningún os tales mozos beberan e polo tanto saíron mais contentos que unhas castañolas.

Levaban andado mais de media legua, cando un d'iles que lle chamaban Gerardo díxolle ó outro: «Ti ouviches, Manuel?»—«Que habia ouvir, ho!»—«Pero ti non sintiches tocar o lobo as castañetas?»—«Mira, eu si queres que che conte a verdade, pareceume que ti tirácheIle un pouco por as orellas á bota e agora en calquera sitio sintes oubear os lobos...» —«Escoitas?»—«Mal rayo!»—«Son iles! Fuxamos, Manuel, antes que se procaten de que estamos eiquí»—«Escoita Gerardo, ti tés un mixto?»—«Eu teño, e logo? «Pra que o queres?»—«Mira e non seas burrán; ti non sabes que os lobos téñenlle medo ó lume?»—«E mais tés razón, non me daba de conta, agarda unha miguiña que vou alcender un pra ver si se van».

Según contan, tales mozos acabano todos os mixtos e non tendo que faguer, fuxiron á carreira, pois xa estaban preto do lugar.—«Qué faguemos agora, Manuel?»—«Eu que sei, Gerardo! deixar que nos aboquen e encomendarvos a S. Antonio que che é moi abogoso»—«Ay, miña nai, que me comen! Ay, Manuel sálvame que me esgazan!... E si non, non veñas, pois igual te comen... Fuxe cara a casa e dalle un abrazo á miña nai!... Ay! á miña nai dille que ó seu fillo comérono os lobos, fuxe, Manuel, fuxe, e dille á miña nai...!

Chegado que foi Manuel ó lugar, pegou a dar berros por todas as e en pouco tempo todos tiran un fachuco na man e unha escopeta e guiados polo mozo foron coller os pedazos do coitado Gerardo. Moito rebuscaron por todos os lados pero nada collera d'il nin un mal anaco das calzas, nin que o tragara a terra. Xa trataban de coller o camiño do lugar entr'os berros das mulleres e os xuramentos dos homes, cando sintiron unhos queixidos como si estiveran morrendo.

Naide se estrevía pra chegar ó cadabullo onde tanto xemian. Por fin un dos mais valentes c'un sacho de cristás foi esfaragullando os toxos que tiña o cadabullo pra ver.

Non quero decírlle o que vin: estaba o coitado do mozo compretamente desangrado e ó seu lado tiña un lobo moi apretado, que non refolegaba o condenado. Morrera, pero levaba compaña, pois antes de chegar ó lugar, o Gerardo morrera tamén.

Din agora que no penedo pequeno, cando vai morrer algún do lugar, anda alí un lobo branco que oubea mais qu'os outros.

Recollido por Amadeo López Bello

NOTA.—Istes contos qu'o recolector nos deu sen indicazón de procedenza, deben ser os dous d'a Limia, pois no segundo faise mención precisa de Nocedo e Fiestras, do antigo concello de Moreiras, hoxe do de Xinzo.

Conto de Guerra

Arte e literatura, por Camilo Díaz.

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

A RECEPCIÓN DE VICENTE RISCO NA ACADEMIA GALEGA

O día 23 de Febreiro tivo lugar na Cruña a recepción do noso Direitor na Real Academia Galega.

O acto, que revisteu moita solenidade, celebróuse no gran salón do Circo d'Artesáns, onde xa o novo Académico ten falado algunhas veces ó púbrico cruñés, e pra asistiren a il viñeron d'afora varios membros de aquela Corporación, e outras persoalidades, antre as que lembramos a D. Federico Maciñeira, D. Enrique Peinador, D. Ramón Cabanillas, encarregado de responder ao discurso do Sr. Risco, D. Vicente Riestra, don Gonzalo López Abente, e outros. No salón que enchía un numeroso e escolleito púbrico, destacábanse moitas donas e señoritas e faguiase presente toda a inteleitualidade cruñesa e outras distintas persoalidades.

Achábanse no estrado, co Presidente don Eladio Rodríguez González, os Académicos Sres. Carré Aldao, Martínez Morás, Lugrís Freire, Cabanillas, del Castillo e Maciñeira. Acompañaron ao Sr. Risco pra darlle entrada os Sres. Lugrís e Castillo.

O Sr. Risco leeu logo o seu discurso en col do tema *Un caso de licantropía*, no que tomando coma base a soada causa do home lobo d'Allariz, fai un documentado estudo do mito popular do lobishome e dos casos de delirio lycantrópico, dend'os puntos de vista folklórico, psiquiátrico e metapsíquico, adicando primeiro unha sentida lembranza ao inesquecente escritor e investigador don Francisco Tettamancy, cuyo posto ven ocupar na Academia. O esencial do discurso do noso Direitor, espallado en longas informaciós por toda a imprensa de Galiza, é xa hoxe ben coñecido do púbrico da nosa Terra, e ademais, hase pubricar integramente moi logo.

Respondéullе o gran poeta Ramón Cabanillas, quen en fermosos párrafos, fixo un cumprido estudo da persoalidade literaria e centifica do novo académico, de xeito maxistral. Tanto Cabanillas como Risco recibiron ao emprincipiar e ao rematar moitos aplausos e parabéns.

Despois, o Sr. Rodríguez González impuxo a medalla ao novo Académico.

Rematado o brilante acto, foron xantar os membros da douta Corporación e algús amigos no Restaurant Alfonso, como ousequio aos Académicos forasteiros.

Pr'o outro día foron tamén agasallados Risco e Cabanillas c'un almorzo pol-os seus amigos da Irmandade da Fala, de *A Nosa Terra* e da Editorial *NÓS*.

OUTRAS NOTAS DE GALIZA

No número derradeiro demos notiza da Semán Galega que preparan pra celebrar no Porto na próisima primaveira valiosos elementos d'aquela Universidade e mais o Seminario d'Estudos Galegos.

Tamén se prepara unha Semán Portuguesa en Galiza, en cuia orgaizazón intrésanse moitos ben coñecidos inteleituás lisboetas, como Antonio Ferro, Alfredo Pedro Guisado, João Antunes, e outros, e a prol da que pon todo o seu valimento o *Diario de Noticias* de Lisboa. Un pasiño mais d'achegamento fraternal, que NÓS acolle con fonda ledicia.

—

Textos que salientar a actividade da sociedade compostelán *Amigos del Arte* qu'agora trata d'orgaizar en Sant-Iago unha exposizón permanente. A cultura non somentes se afianza mais cada día, senón que vai saindo cada día mais da fase *esfarelada* d'isolados esforzos individuás, e collendo orgaización, coherenza, estructura, que tanta falla lle facía. Mais ainda fica camiño por andar.

REVISTAS

TAULA, Valencia.

Sumario: *La Cátedra de Lluis Vives.—Incorporació i expansió*, A. Perucho.—*Col·lecció «L'Estel», «Blasco Ibañez i Valencia», «L'espill a trossos».—Del valenciá.—L'endecasílabo*, Josep M.ª Bayani.—*A Valencia en festa*, Joan Maragall.—*La novia*, Abulha San Alí B. Saad El Jair.—*Notes.—Bibliografía.*

Imprenta NÓS, Real 36-1.º, A CRUÑA

Use o novo cristal PUNTAL, fabricación de Zeis,
e escrusiva da

CASA DE LOS LENTES

Plaza Mayor, 18. OURENSE.

Droguería e Farmacia

LUIS FÁBREGA

Progreso, esquina a Luís Espada

OURENSE

MERQUE VOSTEDE
Plumeiros **RAFIUM**

De mais dura qu'os de pruma e limpan millor. Véndese en todol-os estabrecimentos do ramo

Andrés Perille - OURENSE

Lea vostede

Os Camiños da Vida

por R. Otero Pedrayo.

BODEGAS GALLEGAS, PEARES E OURENSE

Viños finos de mesa: Tinto TRES RIOS. Blanco BRILLANTE
LOS GALLEGOS blanco e tinto

Macía e Valeiras, Apartado 18 - Ourense

SANATORIO QUIRURGICO DE SAN LORENZO

SANTIAGO DE GALICIA

DE LOS PROFESORES

D. Fernando Alsina y **D. Antonio M. de la Riva**

CIRUJANO — GINECÓLOGO

Establecimento dotado de todol-os elementos que exixen a terapéutica e a hixiene modernas, situado nas aforas da poboazón, moi cerca do paseo da Ferradura

Teléfono número 195

Pra detalles, calquera dos Direitores ou o Médico interno

NÓS, Pubricacións Galegas e Imprenta
Real 36-1.º A Cruña.

Si ainda non ten as nosas produccións pídaas axiña
e contribuirá ô rexurdir cultural de Galicia.

Estebo, por Xosé Lesta Meis.	3'50	pesetas.
Historia Sintética de Galicia, por Ramón Villar Ponte.	5'00	«
Grabados en Linoleum, por Xaime Prada.	2'50	«
A Tola de Sobrán, por Farruco Porto Rey.	0'80	«
Tríptico Teatral, por Antón Villar Ponte.	3'00	«
A Fiestra Valdeira, por Rafael Dieste.	2'50	«
Doctrina Nazonalista, por Ramón Villar Ponte.	2'50	«
Os Camiños da Vida (novela en tres partes), por Ramón Otero Pedrayo.		
Os Señores da Terra (1.ª parte).	2'50	«
A Maorazga (2.ª parte).	2'00	«
O Estudante (3.ª parte).	2'50	«
De Catro a Catro, poemas por Manuel Antonio.	1'50	«
O Porco de Pé, novela por Vicente Risco.	3'00	«
María Rosa, comedia por Gonzalo López Abente.	1'20	«
Cantigas e Verbas ao Ar, poesías de Sigüenza.	2'00	«
De Min pra Vós, contos populares por Ricardo Carballal.	1'00	«
O Bufón d'el Rei, drama por Vicente Risco.	0'80	«
O Galo, poesías de Amado Carballo.	3'00	«
Segundo Libro de COUSAS, por Castelao.	3'00	»
A Volta do Bergantiñan, por Xesús San Luis Romero.	0'50	»
Romances Galegos, por E. Blanco Amor.	4'00	»
A Lagarada, por Ramón Otero Pedrayo.	0'80	»

PORTUCALE

REVISTA ILUSTRADA BIMESTRAL DE CULTURA LITERÁRIA, SCIENTÍFICA E ARTÍSTICA

Estuda a Terra, o Povo, e a Língua de Portugal

Bibliografía portuguesa e estranjeira

Directors:

Augusto Martins, Claudio Basto & Pedro Vitorino

Colaboração dos melhores Escritores portugueses

Assinatura anual:

Portugal continental e insular, 15 escudos.
Colónias portuguesas, 25 escudos.
Brasil, 10 pesos 000 réis.
Outros Países, 6 chelíns.

Redação e Administração:

R. dos Mártires da Liberdade, 178
Pôrto (Portugal).

Edicións de MARANUS

Rua dos Mártires da Liberdade, 178 PORTO

Nórton da Matta—A Provincia de Angola	30	esc.
Wenceslau de Morais—Relance da História do Japão.	12	»
Ezequiel de Campos—Politica.	10	»
Carlos Parreira—Ex-Votos.	10	»
João T. de Vasconcelos—Memórias dum caçador de elefantes.	10	»
Branca Lopes Martins—Contos para crianças (ilustrado).	8	»
Cláudio Basto—Foi Eça de Queirós um plagiador?	15	»
Cláudio Basto—A Linguagem de Camilo.	15	»
—O Doutor Diabo.	5	»
Pina de Morais—Ao Parapeito.	10	»
Leonardo Coimbra—O problema da Educaçan Nacional.	2,5	»
—S. Francisco de Assis.	5	»
—Notas sôbre a Abstracçao Scientifica e o Silogismo.	5	»
Augusto Martins e Marques Teixeira—Tábua de logaritmos (a cinco decimais).	18	»
Augusto Martins—Elementos de Aritmética (1.ª e 2.ª classes).	10	»
—Elementos de Algebra (3.ª classe).	8	»
—Elementos de Algebra (3.ª, 4.ª e 5.ª classes).	18	»
—A Matemática.	10	»
—Trigonometria plana.	10	»
—Liceu Feminino do Porto.	5	»
Lidia Salfulina—Caminhantes.	8	»
A. C. Pires de Lima—Cancioneiro Popular de Vila-Real.	6	»
Leão Martins—Lá diz o ditado...	3	»
Visconde de Vila-Moura—Entre Mortos.	6	»

Pídan o catálogo ilustrado

A hixiene nos nenos

é a garantía da sua saúdé física e moral o día de mañá.

No diario aseo dos nenos emplee o **"Jabón Sales de la Toja"**, único que âs suas altas calidades meiciñás xunta toda a finura e prefume d'un xabón de tocador.

Contribuie ô perfeito desenrolo das criaturas e evita o perigo da escrófula e o raquitísmo.

1pta PASTILLA

JABÓN LA TOJA

ÚNICO EN EL MUNDO

O Xabrón da Toxa é o mellor.

Honra á Galicia no mundo enteiro

AGUAS DE

MONDARIZ

FUENTES DE GÁNDARA Y TRONCOSO

Propiedad de los Sres. Hijos de Peinador

Véndese en todal-as Boticas, Drogueirías Hotels, Depósitos d'augas minerás, Restaurants e vagós-camas de todol-os trés

As mais indicadas en casos de artitrismo, desnutrizón, diabetes, obesidades diversas, doenzas do aparello dixestivo, anemia e neurastenia

Riquisma auga de mesa gaseada naturalmente.

MONDARIZ - BALNEARIO

a 35 kilómetros de Vigo